

ПРОЛОГ

Промова директора

Школа для хлопчиків «Коронний писар»,
місто Ворик, 16 червня 1997 року

«Шановні гості, вчителі, представники правління, батьки та, звісно ж, учні випускного класу школи для хлопців "Коронний писар"! Сьогодні наші юнаки стануть частиною історії видатного братства, яке почало закладати підвалини величі нашої нації ще з 1765 року. Чимало випускників нашої школи, які, як і ви, стояли на цьому місці багато років тому, стали видатними діячами науки, мистецтва, права, медицини, економіки, освіти та політики. Школа "Коронний писар" підготувала величезну кількість медиків, академіків і науковців, які досягли неабияких висот, а також лауреатів Букерівської премії та премії Тернера за видатні досягнення в галузі мистецтва. Багато з наших випускників стали відомими політиками, деякі з них — міністрами закордонних справ, а двоє — навіть прем'єр-міністрами.

Минулого місяця одне з провідних видань опублікувало статтю про неймовірні досягнення випускників школи "Коронний писар" у сфері дослідження стовбурових клітин. Багато наших колишніх учнів яскраво проявили себе й у царині літератури та юрис-

пруденції. Можливо, моє наступне твердження прозвучить дещо упереджено, але скрізь, де потрібно ухвалювати надважливі рішення, де потрібно рятувати життя, змінювати світ на ліпше й творити історію, — скрізь ви зустрічатимете тих, хто свого часу з гордістю полишив стіни нашої школи з девізом *Sic parvis magna*^{*} у серці.

Тож, не порушуючи шкільних традицій, ви, наші любі юнаки, показали такі високі результати, що цього року до найліпших навчальних закладів світу вирушить рекордна кількість випускників. Кожен із вас докладав величезних зусиль, гризучи граніт науки, і виділяти когось було б несправедливо. У нашої школи є давня традиція, якою ми вшановуємо пам'ять її засновника — сера Томаса Кармоді. Щороку одному з учнів ми вручаємо премію Кармоді за визначні досягнення в навчанні та спорті. Серед видатних лауреатів цієї премії — колишній голова МІ-6, усесвітньо відомий скульптор та успішний медіамагнат. Кожен із лауреатів, знаменитий чи ні, може похизуватися неабиякими успіхами в тій чи тій галузі. Тож я з гордістю оголошую, що лауреатом премії Кармоді від школи для хлопчиків "Коронний писар" 1997 року за видатні досягнення в навчанні та спорті стає...»

^{*} «Велике починається з малого» (лат.). — Тут і далі — прим. пер., якщо не зазначено інше.

1

Денні

— Ви призупиняєте мої виплати з безробіття?

Я сиджу навпроти співробітниці центру зайнятості в Ковентрі. У світловолосої жіночки років сорока на обличчі написано: «Я вам дуже співчуваю, але таке життя».

— Боюся, ви не залишили нам вибору, містере Аллене, — сумно зітхає вона. — Згідно з нашими даними, вас уже попереджали кілька разів, письмово та усно, про те, що ми вживатимемо відповідних заходів, якщо не отримаємо від вас доказів активного пошуку роботи. Ви нам цих доказів не надали, тому нам нічого не лишається, окрім як...

— Припинити мої виплати?

— Розумію, містере Аллене, вам важко це чути, однак ви й самі маєте розуміти, що таких заходів ми вживаємо лише в крайньому разі.

Мої губи ненадовго розтягуються в кривій усмішці. «У крайньому разі». Звучить так, ніби мені вирок виносять, і я абсолютно безнадійний. Збанкрутілий, безперспективний, безамбіційний безхатченко.

Коли про це дізнається Мая, вона точно розлютиться. Її просто розірве від злості. Адже вона мене багато

разів попереджала: якщо я не почну діяти, то пошкодую. І от час розплати настав. І це може стати останньою краплею. Вона може навіть покинути мене.

— Можливо, ви мені просто зараз щось запропонуєте? — запитую я, ще не втрачаючи надії. — Я маю на увазі, що завгодно, будь-яку роботу — мені байдуже: хоч туалети мити чи вулиці підмітати. Будь-що — мене все влаштує. Це ж має допомогти?

Жінка сумно хитає головою.

— Боюся, містере Аллене, рішення вже ухвалене, і навіть якщо я зараз запропоную вам сто робіт, це не допоможе. Виплати припиняються, якщо людина не реагує на третє попередження, і, на жаль, скасувати це рішення неможливо.

Охоплений раптовим спалахом гніву, я пхаю руки до кишень джинсів і жбурляю їхній вміст на стіл — монета номіналом п'ятдесят пенсів, подарунковий сертифікат на дві банки консервованого перцю з «Паундленду», автобусний квиток і зім'ята серветка. Жінка мовчки дивиться на мій мотлох так, наче на авангардну інсталяцію в музеї сучасного мистецтва, однак в її очах я бачу розуміння. Вона цілком мене розуміє. Відірвавши погляд від моїх скромних пожитків, вона висуває шухляду ліворуч і дістає дві білі візитівки.

Я беру їх і читаю написи. Перша — Консультаційне бюро для громадян у Ковентрі*, друга — місцевий благодійний продовольчий фонд «Руки допомоги».

Мені точно гаплик.

* Мережа незалежних благодійних організацій у Великій Британії, що безкоштовно надають конфіденційну інформацію, поради для вирішення фінансових, юридичних, споживацьких та інших проблем.

Жінка розправляє плечі, ніби кажучи: «Гадаю, ми обоє розуміємо, що розмову закінчено». Мені кортить розірвати ці візитівки перед її обличчям як фінальний акт непокори, однак, зрештою, навіть це здається мені непомірним зусиллям, тож я ховаю їх до кишені піджака, змітаю зі столу свій мотлох у долоню та дякую їй за витрачений час.

Вийшовши з будівлі, я сідаю на низький цегляний паркан і скручую цигарку. Поки курю, милуюся ранковими краєвидами сірого січневого міста — брудними далекобійними вантажівками, повними товарів із континентальної Європи, купую легкових автівок із задумливими, понурими пасажирами та нахабними мотоциклістами, що безстрашно лавірують поміж трафіку. Через дорогу студентки-мусульманки в яскравих хіджабах жартують і голосно сміються, а двоє молодиків у ділових костюмах проходять повз мене так байдуже, ніби мене взагалі не існує. До мене долинають запах їхніх недешевих одеколонів та уривки розмови — щось про цільові показники та обсяги продажів.

Я мушу знайти роботу.

Я знаю це, але водночас ніби не розумію.

Мені доведеться влаштуватися на роботу.

Можливо, потрібно проговорити це вголос, а не лише у своїй голові?

— Я мушу знайти роботу!

Ні, однаково не розумію. Я не хочу працювати. Мені взагалі нічого не хочеться робити. Відверто кажучи, єдине, чого мені дійсно хочеться, — це щоб мені нарешті дали спокій.

Щодо фізичних можливостей, то немає жодної причини, з якої у віці тридцяти шести років я не міг би заробляти собі на прожиток.

У мене дві руки, дві ноги й непоганий тулуб у комплекті. Звісно, через цигарки, фастфуд і відлежування боків на дивані мене навряд чи можна назвати яскравим прикладом здорового способу життя. Однак якщо я заявлюся до кабінету лікаря з проханням дати мені звільнення від роботи через слабеньке здоров'я, я певен, що він розреготеться мені в обличчя та випхає геть з кабінету.

До того ж, якби я дійсно трохи напружився, робота в мене була б уже сьогодні. От, наприклад, минулого тижня я гортав оголошення і побачив цілу купу вакансій — робота на бійні та на будівельному майданчику, шість оголошень про пошук продавців-консультантів, стільки ж — ведучих у телемагазини. Навіть вакансія стажиста бальзамувальника була. Якщо ви справді хочете працювати, знайти роботу — раз чхнути. Але жодна з тих вакансій мене не зацікавила. Мене взагалі не цікавить робота, і триває це вже дуже давно.

У минулому я змінив чимало місць роботи, встигши попрацювати барменом, прибиральником, кухарем, вантажником, продавцем-консультантом, ведучим телемагазину та співробітником кол-центру. Найненависніша з моїх робіт була на фабриці, де я мав щодня наповнювати великі металеві цистерни олією. Загалом, можна сказати, що майже всі свої роботи я ненавидів. Проте були й такі, що мені навіть подобалися — особливо теплі спогади в мене про той період, коли я висаджував цибулини квітів у парках і скверах. Але в усіх моїх місць роботи було дещо спільне: на жодному з них я не протримався довше ніж кілька місяців.

Ну не складалося в мене з роботою. Не могли ми з нею порозумітися, та й годі.

Проблема в тому, що робота — це звичка. Якщо ви попрацюєте певний час, у вас ця звичка закріплюється, і коли раптом стаєте безробітним, від байдикування вас просто розриватиме. Але якщо ви довго не працюєте або й взагалі майже не виходите з дому, піти на роботу ставатиме дедалі складніше. Вам здаватиметься, ніби робота — це щось чуже, вам не притаманне. Неначе якась іноземна страва з нутроців тварин, від якої місцеві жителі слинку ковтають, а вас від неї просто вивертає. Так само й з роботою: лише від думки про неї мене починає нудити.

Може здатися, що в мене взагалі немає амбіцій. Ніби я поставив своє життя на тривалу паузу. Неначе мене влаштовує жити за принципом викинутої на берег медузи. Та насправді річ у тім, що я просто більше не бачу в усьому цьому сенсу. І триває це вже досить давно. Я просто не розумію, навіщо марнувати залишок свого життя на те, щоб виконувати якусь роботу, позбавлену будь-якого смислу, спілкуватися з людьми, яких терпіти не можеш, щоб заробити якісь копійки й витратити їх на безглуздий мотлох? Хіба не хотілося вам замість цього сидіти вдома у своїх улюблених старих спортивних штанах і дивитися найкумедніше домашнє відео, поки хтось інший оплачуватиме ваше нікчемне існування? Не знаю, як вам, а мені точно такого хотілося б.

Я розповідаю все Маї після того, як вона повертається з роботи, ми вечеряємо й допиваємо чай. Почувши моє зізнання, вона холодно відрізає: «Я тебе попереджала, що це станеться», а я лише киваю та відводжу очі, бо вона має рацію. Тиждень тому ми сиділи з нею на цьому самому дивані, дивилися щось по телевізору, і раптом вона сказала: «Якщо ти не